

Vad händer när friheten saknar gräns? Sartres ångest och Koranens vägledning

- Jämför hur fri vilja och frihet ses i Koranen som en väg till ansvar, kontra existentialismens gränslösa frihet.
- Analyserar Sartres existentiella ångest och känslan av tomhet när frihet saknar moralisk vägledning.
- Utforskar risken för moralisk relativism när friheten står ensam utan en gemensam värdegrund.

I *Koranen* framställs den fria viljan som både en gåva och ett ansvar, där varje individ står inför sina val och bär konsekvenserna av dem. Friheten är här oskiljaktig från ansvar – en medvetenhet om att våra handlingar påverkar oss själva och världen omkring oss. I Sura Al-Kahf påminns vi om detta yttersta ansvar:

”Säg: ’Sanningen är från er Herre.’ Låt den som vill tro, tro, och låt den som vill förneka, förneka.” (Koranen 18:29)

Denna vers betonar inte bara friheten att välja utan också att sanningen är tillgänglig för dem som söker den. Den fria viljan blir en prövning, en

Vad händer när friheten saknar gräns? Sartres ångest och Koranens vägledning

moralisk kompass som ger varje val betydelse. Människan ges frihet, men denna frihet är inte gränslös; den är inramad av en etisk struktur där varje val har sitt pris och sin mening. Denna koppling mellan frihet och ansvar säkerställer att friheten leder till något meningsfullt och sammanhängande, snarare än att lämna människan i ett vakuum utan riktning.

Koranen understryker vidare vikten av att använda sin frihet för att göra gott:

*"Och den som anstränger sig [i Guds väg] anstränger sig för sitt eget bästa; Gud är Sig Självt nog, oberoende av alla världar."
(Koranen 29:6)*

Denna vers påminner om att ansträngningar för det goda gagnar individen själv och att Gud inte är i behov av mänskliga handlingar, vilket ytterligare betonar individens ansvar att göra medvetna val.

Jean-Paul Sartre, existentialismens främsta företrädare, såg också den mänskliga friheten som oåterkallelig men med en annan betoning. Han skriver att människan är *"dömd till frihet"*, eftersom hon är kastad in i världen utan förutbestämd natur och därför är fullt ansvarig för sina val och handlingar. I *"Existentialismen är en humanism"* förklarar Sartre:

"Människan är inget annat än vad hon gör sig till."

I Sartres existentialism står människan ensam inför sina val, utan yttre, objektiva värden att luta sig mot. Denna frånvaro av absoluta värden leder till vad Sartre kallar *"existentiell ångest"* – en känsla av osäkerhet och oro inför den oändliga frihet och det ansvar som följer med att vara människa. Friheten ger inte trygg vägledning utan blir en börda som individen måste bära ensam.

Den obegränsade friheten – fri från varje extern moralisk referensram – kan vara inspirerande men också riskfylld. **När friheten inte balanseras av en större värdegrund riskerar den att leda till en tomhet där människans egna gränser testas tills de upplöses.** Under 1900-talets efterkrigstid i Europa uppstod en känsla av desillusion och meningslöshet som en reaktion på krigets förödelse och existentiella frågor utan fasta svar. Litterära verk som Albert Camus' *"Främlingen"* och Franz

Vad händer när friheten saknar gräns? Sartres ångest och Koranens vägledning

Kafkas *"Processen"* illustrerar denna känsla av absurdism och alienation.

Historiska exempel visar hur frånvaron av fasta värden kan leda till moraliska och existentiella kriser. **Efter andra världskriget upplevde Europa en identitetskris där traditionella värden ifrågasattes.** Den kollektiva traumatiseringen ledde till en våg av nihilism och skepticism mot auktoriteter. Konst- och kulturströmningar som dadaismen och absurdismen reflekterade en värld som verkade sakna mening och riktning. Filosofen Friedrich Nietzsche hade redan under 1800-talet förutspått denna utveckling med sitt berömda uttalande *"Gud är död"* - en metafor för förlusten av absoluta värden.

Den radikala individualism och moraliska relativism som följde på existentialismens inflytande ledde till att mänskliga värden relativiserades till en punkt där själva moralen började lösas upp. När rätt och fel blir subjektiva kategorier riskerar samhällen att förlora sammanhållning och gemensamma etiska riktlinjer. Sociologen Émile Durkheim beskrev detta fenomen som *"anomi"* - ett tillstånd av normlöshet där samhällsbanden försvagas.

I kontrast till detta erbjuder *Koranens* syn på friheten en modell där friheten är förankrad i en större kosmisk ordning och moralisk struktur. I Sura Al-Baqara betonas att det inte finns något tvång i religionen:

"Ingen tvång skall förekomma i religionen. Rätt ledning har klargjorts från villfarelse." (Koranen 2:256)

Denna vers understryker respekten för individens fria val samtidigt som den pekar på en objektiv sanning och rätt ledning. Friheten är här ett medel att nå insikt och rättfärdighet, snarare än ett mål i sig självt.

Koranen betonar också att mänskliga handlingar har konsekvenser, både i detta liv och i det kommande:

"Den som gör en vägd av gott skall få se det, och den som gör en vägd av ont skall få se det." (Koranen 99:7-8)

Här betonas att varje handling, oavsett hur liten, har betydelse och påverkar individens öde. Friheten kommer med ansvar, vilket ger människans val mening och sammanhang.

Vad händer när friheten saknar gräns? Sartres ångest och Koranens vägledning

För att ytterligare illustrera detta kan vi se på *Koranens* uppmaning till social rättvisa och omsorg om de svaga:

"Och de ger, trots kärlek till den, mat till den behövande, den föräldralöse och fången. 'Vi ger er mat för Guds skull; vi önskar varken ersättning eller tack från er.'" (Koranen 76:8-9)

Denna vers visar att friheten att välja det goda leder till positiva konsekvenser för både individen och samhället.

Sammanfattningsvis visar denna jämförelse hur friheten kan leda till olika utgångar beroende på om den är förankrad i en större värdegrund eller inte. I **Sartres modell är människan ensam ansvarig för att skapa sina egna värden i en värld utan universella sanningar, vilket kan leda till existentiell ångest och moraliska dilemman.** Friheten blir en tung börda när den saknar en gemensam referensram och riskerar att leda till moraliska relativism och social fragmentering.

Koranens koncept om frihet som ansvar påminner däremot om att friheten är en väg till ett djupare syfte och en förbindelse med både Gud och mänskligheten. Den erbjuder en balans mellan individuell frihet och gemensamma värden, vilket gör att friheten blir meningsfull och bidrar till ett samhälle präglad av rättvisa och solidaritet. Denna syn på frihet förenar det individuella och det kollektiva, det temporära och det eviga, och ger människans strävan efter mening en tydlig riktning.

Genom att integrera den fria viljan med en etisk och andlig dimension, erbjuder *Koranen* en helhetssyn där friheten inte enbart är ett personligt privilegium utan också ett medel för att uppnå gemensamt goda. Detta perspektiv kan fungera som en motvikt till den moderna tidens tendens att separera individen från det kollektiva, och kan bidra till en djupare förståelse för hur frihet och ansvar samverkar för att skapa ett meningsfullt liv.